A térképkészítő huszártiszt – kiállítás

2016/04/11 - 2016/07/09

250 évvel ezelőtt, 1766. április 10-én született Lipszky János huszártiszt, aki mégsem katonai hőstetteivel, hanem Magyarország-térképével írta be magát a magyar tudomány- és kultúrtörténet lapjaira. Tiszteletére a Magyar Nemzeti Levéltár és az Országos Széchényi Könyvtár emlékkiállítást rendez.

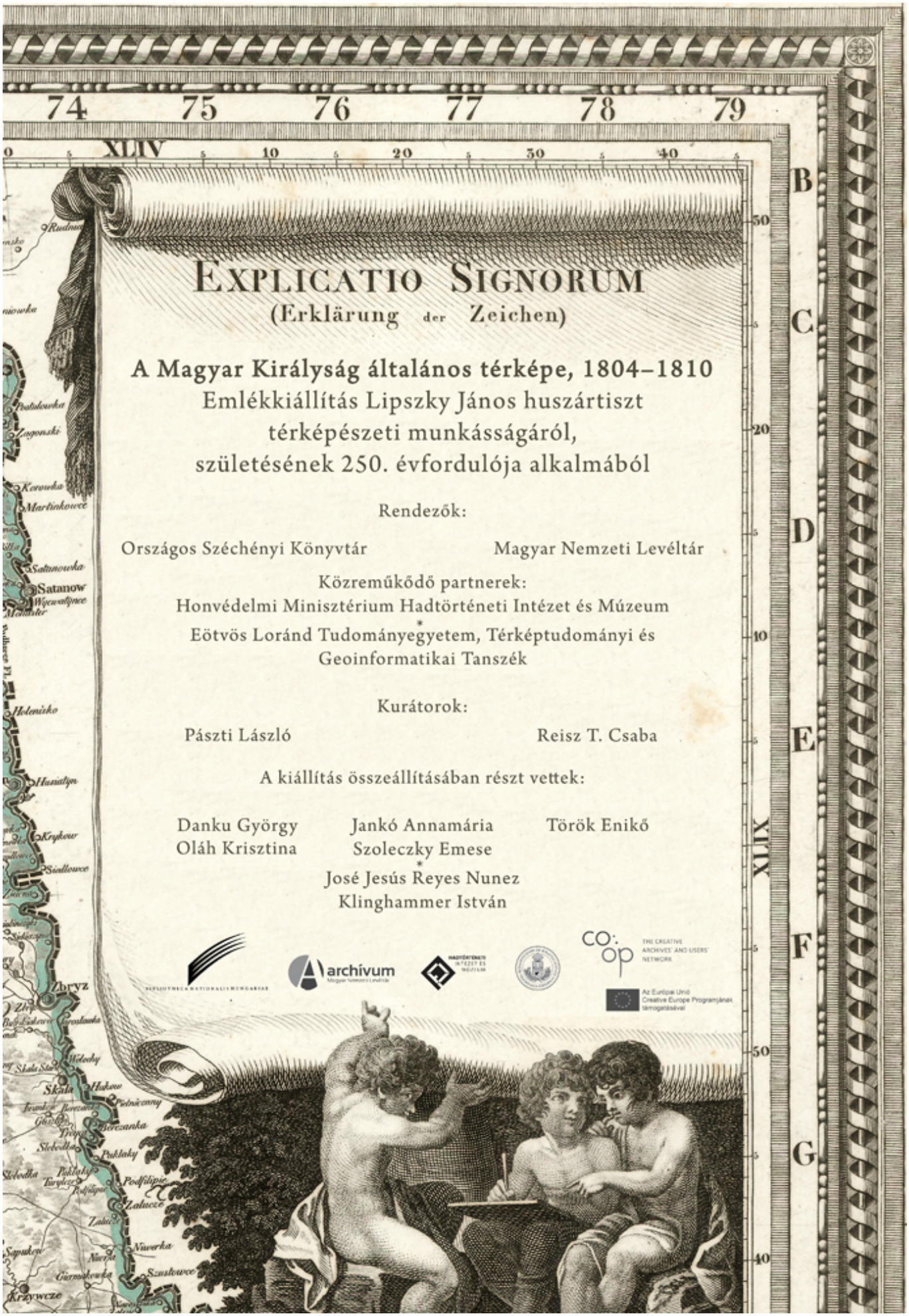
74
75
76
77
78
79
XLIV
B
C
D
E
F
G
XLIX
EXPLICATIO SIGNORUM
(Erklärung der Zeichen)
A Magyar Királyság általános térképe, 1804–1810
Emlékkiállítás Lipszky János huszártiszt
térképészeti munkásságáról,
születésének 250. évfordulója alkalmából
Rendezők:
Országos Széchényi Könyvtár
Magyar Nemzeti Levéltár
Közreműködő partnerek:
Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék
Kurátorok:
Pászti László
Reisz T. Csaba
A kiállítás összeállításában részt vettek:
Danku György
Jankó Annamária
Török Enikő
Oláh Krisztina
Szoleczky Emese
José Jesús Reyes Nunez
Klinghammer István
archívum
Az Európai Unió Creative Europe Programjának támogatásával

[1]*250 évvel ezelőtt, 1766. április 10-én született Lipszky János huszártiszt, aki mégsem katonai hőstetteivel, hanem Magyarország-térképével írta be magát a magyar tudomány- és kultúrtörténet lapjaira. Tiszteletére a Magyar Nemzeti Levéltár és az Országos Széchényi Könyvtár emlékkiállítást rendez.*

A Lipszky család

A Lipszky család a morvaországi Németbród (ma: Havlíčkův Brod, Csehország) melletti Lipa faluból származik. A család a cseh állami önállóság elvesztését jelentő fehérhegyi csata utáni menekülőkkel érkezett a Magyar Királyságba és Trencsénben telepedett le. Közülük Dániel (1623–1675) a városi tanács tagja és többször bírája lett, 1649-ben magyar nemességet szerzett maga és utódai számára.

Lipszky János evangélikus családban, 1766. április 10-én született a Trencsén megyei Szedlicsnán (ma Trenčianske Stankovce része, Szlovákia), de a közeli Turna (ma Trenčianska Turná, Szlovákia) katolikus anyakönyvébe jegyezték fel születését. Középiskolai tanulmányait Losoncon a reformátusoknál, Trencsénben a piaristáknál, majd 1779 és 1782 között a pozsonyi evangélikus gimnáziumban végezte.

Katonai pályafutását 1784-ben önkéntes kadétként kezdte és 1813. január 1-jén ezredesként vonult nyugdíjba. Ekkor hazatért és a családi birtokai rendbetételével – valamint térképe javításával – foglalkozott. Katonaként öt huszárezredben szolgált, harcolt a török ellen, részt vett a francia forradalom, majd a Napóleon elleni háborúkban. Az utolsó nemesi felkelés (1809) idején József nádor mellett a törzskarban szolgált, a hadi eseményekről az uralkodó számára összefoglalót is készített.

Az I. katonai felmérés magyarországi munkálataiban (1785), majd 1786–1787-ben az ország kataszteri felmérésében is részt vett. Ezredénél 1785-ben térképészeti ismeretekre oktatta tiszttársait, 1808-ban önálló ezrediskola felállítására tett javaslatot.

A Magyar Királyság térképe és névtára
Pest-Buda, 1804–1810

Emlékkiállítás Lipszky János huszártiszt térképészeti munkásságáról, születésének 250. évfordulója alkalmából

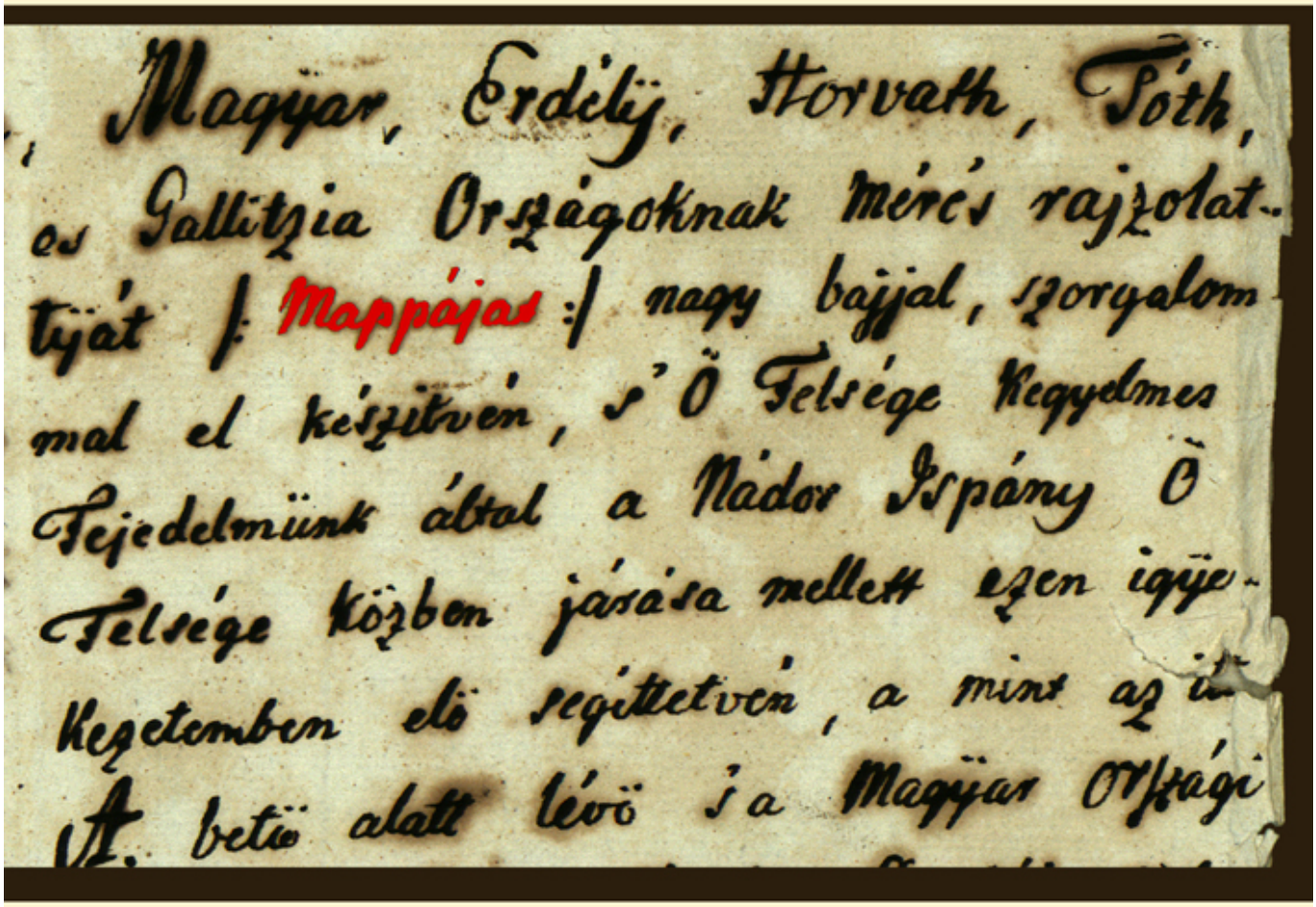

A kiállítás megtekinthető az
Országos Széchényi Könyvtár VI. emeleti Térképtárában
2016. április 11-től július 9-ig

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARIAE

archívum
Magyar Nemzeti Levéltár

HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM

co:op

Az Európai Unió Creative Europe Programjának támogatásával

[2]A Magyar Királyság térképének elkészítése

Lipszky János katonai szolgálata kezdetétől, 1784-től gyűjtött térképeket, szabadidejében egy katonai mű mellékletének szánt Magyarország-térkép kidolgozásán fáradozott.

1798-ban munkáját felkarolta és anyagilag is támogatta gróf Festetics György, majd József nádor segítette a térkép elkészítését. 1795 és 1808 között – leszámítva az 1805–1806. évi hadi eseményekben való részvételét – előbb ezredtulajdonosa, gróf Vécsey Szigbert adjutánsaként Pesten szolgált, majd a térkép elkészítésére is oda vezényelték, így a központi kormányzat és az egyetem tudósai segíthették munkáját. A Magyar Királyi Helytartótanács hivatali közreműködésével Bogdanich Dániel, az egyetem csillagvizsgálójának adjunktusa a hiányzó csillagászati meghatározásokat végezte el (1799–1801), Schedius Lajos esztétikaprofesszor a vállalkozásról tudósított és a helynévmutatót állította össze, a vármegyék pedig a vármegyei helynévjegyzékeket és a térképvázlatokat pontosították.

A kész térképek rézbe metszését a pozsonyi evangélikus közösséghez tartozó Prixner Gottfried és Karacs Ferenc végezték. A három részből álló Magyarország-térkép 1804 és 1810 között jelent meg. Előbb Magyarország kilenclapos általános térképe a háromlapos közigazgatási táblázattal (*Mappa generalis, 1804–1808*) látott napvilágot, majd a hozzá kapcsolódó névmutató (*Repertorium, 1808*), végül az egylapos áttekintő térkép (*Tabula generalis, 1810*). Lipszky pesti tartózkodása idején elkészítette Pest-Buda 1802. évi állapotát tükröző várostérképét is, amely 1810-ben nyomtatásban is megjelent.

A térkép eredeti rézlemezeiről a prágai Marco Berra (1826, 1833, 1849), majd a bécsi Artaria kiadó (1868, 1871) is készített levonatokat, ennek oka a térkép korábban példa nélküli pontossága és részletessége volt. Lipszky térképeit a 19. században legalább 40 alkalommal használták fel más Magyarország-térképek összeállításához, közülük is kiemelkedik Edmund Zuccheri 1811 és 1880 között közel harmincszor kiadott négy-, majd hatlapos térképe (*Charte générale*).

Reisz T. Csaba

Meghívó a konferenciával egybekötött megnyitóra [3]

Kapcsolódó tartalmak a Földabrosz blogon [4]

A kiállítás helyszíne: 6. emelet, Térképtár.
Látogatható: 2016. április 11. és július 9. között, a tár nyitvatartási idejében (kedd–péntek: 9-től 17 óráig, szombat: 9-től 14 óráig). Olvasójeggyel nem rendelkező látogatóink az időszaki kamarakiállításokat egységesen 400 Ft-os jegy ellenében látogathatják.

2016/04/07 - 18:02

Forrás webcím: http://193.6.201.226/kiallitasok/terkepkeszito-huszartiszt

Hivatkozások:
[1] http://193.6.201.226/sites/default/files/lipszky-kiall.jpg
[2] http://193.6.201.226/sites/default/files/lipszky-kiall-plakat.jpg
[3] http://www.oszk.hu/sites/default/files/lipszky_meghivo.pdf
[4] http://blog.oszk.hu/foldabrosz/szabad_cimke/lipszky-janos
[5] http://193.6.201.226/category/foszotar-es-pozicionalo/kiallitas-archivum-2016